

ระบบอุตสาหกรรมน้ำมันของโลก
และบริษัทน้ำมันข้ามชาติในประเทศไทย

ในบทนี้ผู้ศึกษาต้องการใช้เป็นบทนำอธิบายให้เข้าใจถึงสภาพทั่วไปของอุตสาหกรรมน้ำมันโลก เพื่อเป็นพื้นฐานความเข้าใจในเวลาศึกษาถึงอุตสาหกรรมน้ำมันของไทยในบทต่อไป โดยในบทนี้เริ่มด้วยการอธิบายถึงความความเป็นมาของอุตสาหกรรมน้ำมันและโครงสร้างของอุตสาหกรรมประเภทนี้ตามด้วยการกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของตัวแสดงสำคัญ ๆ ในโครงสร้างอุตสาหกรรมน้ำมันโลก ได้แก่ บริษัทน้ำมันข้ามชาติขนาดใหญ่ 7 บริษัท โดยพิจารณาเรื่องประวัติการก่อตั้งบริษัท การเข้ามาดำเนินกิจการของบางบริษัทน้ำมันในประเทศไทย จากนั้นก็ศึกษาถึงโครงสร้างสำคัญ ๆ ของบริษัทเหล่านี้ เพื่อให้ชี้ให้เห็นว่ามีกิจการใหญ่ใดเพียงใด และก้าวเข้ามามีบทบาทในอุตสาหกรรมน้ำมันโลกได้อย่างไร ต่อมาก็จะพิจารณาดังประเทศมหาอำนาจบางประเทศ เช่น สหรัฐฯ และสหราชอาณาจักร ว่ามีบทบาทต่ออุตสาหกรรมน้ำมันโลกอย่างไร และมีความเกี่ยวข้องกับบริษัทน้ำมันข้ามชาติในลักษณะไหน เพื่อให้เข้าใจถึงความร่วมมือกันของตัวแสดงทั้งสองในอุตสาหกรรมประเภทนี้ ส่วนในเรื่องสุดท้ายเป็นการศึกษาปัญหาน้ำมันของประเทศไทยกำลังพัฒนาทั้งหลายซึ่งสั่งน้ำมันเข้ามาบริโภคภายในประเทศว่ามีอะไรบ้าง

2.1 ภูมิหลังของอุตสาหกรรมน้ำมันโลก

ระบบความสัมพันธ์ระหว่างประเทศที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ว่าจะเป็นความสัมพันธ์ทางการเมืองหรือทางเศรษฐกิจก็ตาม อุตสาหกรรมน้ำมันเริ่มมีบทบาทสำคัญมากขึ้นทุกขณะในการสร้างความซับซ้อนของระเบียบโลก อุตสาหกรรมนี้มีขอบข่ายที่เกี่ยวข้องกับทุกประเทศ และเป็นศูนย์กลางที่อุตสาหกรรมต่าง ๆ ต้องเข้ามาพึ่งพิงอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

---

¹ Odell , Peter , Oil and World Power (Middlesex : Penguin , 1975) , p 3

หนึ่ง ๆ ที่น้ำมันเริ่มเป็นที่นิยมใช้ทดแทนพลังงานอื่นเมื่อปี ค.ศ. 1880 มาจนถึง การใช้น้ำมันเป็นพลังงานได้เพิ่มขึ้นในอัตราสม่ำเสมอ และพุ่งขึ้นสูงมากภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

การที่อุตสาหกรรมน้ำมันเริ่มเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วนับตั้งแต่หลังสงครามโลกครั้งที่หนึ่งเป็นต้นมา โลกเกิดความวิตกแก่ประเทศที่บริโลกน้ำมันว่าทรัพยากรชนิดนี้จะหมดไปใน : รัฐบาลของประเทศอุตสาหกรรมบางประเทศ เช่น สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร และเนเธอร์แลนด์จึงสนับสนุนบรรษัทน้ำมันต่าง ๆ ออกไปแสวงหาแหล่งน้ำมันในภูมิภาคอื่นของโลกที่เป็นดินแดนด้อยพัฒนามากขึ้น

จนกระทั่งถึงช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง อาณานิคมต่าง ๆ ที่เป็นแหล่งน้ำมันของประเทศมหาอำนาจต่างได้รับเอกราชกันมากขึ้นความรู้สึกชาตินิยมของประเทศเจ้าของน้ำมันที่เห็นว่าอุตสาหกรรมน้ำมันสร้างผลกำไรอย่างมหาศาลให้แก่บริษัทน้ำมันของชาวต่างประเทศในปลายทศวรรษ 1950 ได้เริ่มขยายตัวกลายเป็นแรงผลักดันให้ประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกรายสำคัญของโลกหันมารวมมือกัน และก่อตั้งองค์การของประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกขึ้น (OPEC Organization of the Petroleum Exporting Countries)² เพื่อปกป้องและคุ้มครองผลประโยชน์ของกลุ่มตนจากบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ แต่ตลอดทศวรรษ 1960 สิ่งที่กลุ่มประเทศโอเปกทำสำเร็จคือ การยับยั้งมิให้ราคาประกาศอื่นเป็นตัวกำหนดจำนวนภาษีที่

---

¹ Windsor , Phillip , Oil (London : Mauric Temple Smith , 1975) , p 7

² ตะวันฉาย ชุ่มสาย , น้ำมันขึ้นราคา : บทบาทของโอเปกและบริษัทน้ำมันข้ามชาติ (สำหรับพิมพ์ประวัติ , 2523) หน้า 90

ประเทศผู้ส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกจะได้รับจากการผลิตน้ำมันของบรรษัทน้ำมันต้องลดลง¹

อย่างไรก็ตามในเรื่องอำนาจการกำหนดปริมาณการผลิตน้ำมันยังอยู่ในมือของบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ ทำให้กลุ่มประเทศโอเปกไม่สามารถควบคุมระดับราคาตลาดและราคาประกาศของน้ำมันของตนได้ เพราะการขยายหรือการลดปริมาณการผลิตน้ำมันของบรรษัทน้ำมันย่อมมีผลโดยตรงต่อการขึ้นลงของราคาน้ำมัน กลุ่มโอเปกก็หาทางออกโดยการเข้าไปมีส่วนร่วมซึ่งจะทำให้ประเทศผู้ผลิตน้ำมันมีสิทธิที่จะส่งลดปริมาณการผลิตเมื่อเห็นว่าราคาของน้ำมันจะลดต่ำลงหรือเมื่อเห็นว่าถึงเวลาแล้วที่ราคาน้ำมันควรจะสูงขึ้น นอกจากนี้ประเทศเหล่านี้ยังสามารถอาศัยสิทธิของการเข้าไปเป็นหุ้นส่วนในกิจการขายน้ำมันดิบบางส่วนที่ผลิตขึ้นมา นับเป็นก้าวแรกไปสู่การเรียนรู้วิธีการขายและการจัดการทางตลาดน้ำมัน ด้วยตนเองโดยไม่ผ่านบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ²

ภายหลังจากนั้นกลุ่มประเทศโอเปกก็ได้ทำการเจรจากับบรรษัทน้ำมันอยู่หลายครั้ง ถึงการปรับปรุงปัญหาเรื่องการเพิ่มราคาประกาศ อัตราภาษีกำไร และการเข้ามีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความยุติธรรมแก่ทั้งสองฝ่ายมากขึ้น แต่ก็ไม่ประสบผลสำเร็จจนกระทั่งถึงการเจรจาในระยะเวลาช่วง พ.ศ. 2514 - 2516 (1971 - 1979) ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่สถานการณ์น้ำมันของโลกได้เกิดการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมอย่างมาก การซื้อขายน้ำมันซึ่งเดิมเคยเป็นตลาดผู้ซื้อได้กลายเป็นตลาดผู้ขายและบรรษัทน้ำมันทั้งหลายต่างพากันสำรองน้ำมันไว้เป็นจำนวนมากในระหว่างที่มีการเจรจានี้ เพราะเกรงว่าถ้าการเจรจาล้มเหลวบรรษัทยังสามารถมีน้ำมันดิบพอที่จะกลั่นขายในอนาคตต่อไป ผลที่เกิดขึ้นมา น้ำมันออกสูงตลาดน้อยลง มีการแก่งแย่งกันซื้อน้ำมันในตลาดโลกอย่างวุ่นวาย อุปทานการบริโภคน้ำมันที่ดิบตัวสูงขึ้นอย่างรวดเร็วเช่นนี้ ทำให้ประเทศ

¹ หมายความว่าราคากำไรซึ่งเป็นรายได้ที่ประเทศผู้ผลิตน้ำมันเป็นสินค้าออกจะได้รับจากทางบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ จะถูกกำหนดด้วยราคาต่ำเพื่อที่จะเสียภาษีให้แก่ประเทศเหล่านั้นในจำนวนน้อยตามไปด้วย แต่เมื่อน้ำมันผลิตได้นี้ถูกส่งออกไปนอกประเทศ ทางบรรษัทน้ำมันก็จะเพิ่มราคาขายส่งกาประกันภัย และค่ากลั่นเป็นน้ำมันสำเร็จรูปในราคาที่สูงขึ้นไป ทำให้น้ำมันมีราคาแพง บรรษัทน้ำมันข้ามชาติจึงได้กำไรอย่างมหาศาล ในขณะที่ทางประเทศผู้ผลิตน้ำมันได้รับส่วนแบ่งจากบรรษัทน้ำมันในจำนวนไม่มากนักซึ่งประเทศเหล่านี้ถือว่าเป็นการเอาเปรียบพวกตนมากเกินไป จึงตกลงกับทางบรรษัทน้ำมันไม่ให้ลดราคาประกาศลง เพื่อไม่ให้รายได้ที่ตนควรจะได้รับต้องลดลง

² ตะวันชาย ชุ่มสาย , เรื่องเดียว , หน้า 109

ต่าง ๆ ในกลุ่มโอเปกสามารถขายน้ำมันดิบที่เป็นสิทธิของตนในบริษัทที่ร่วมทุนได้ สภาพของราคาตลาดที่สูงขึ้นกว่าราคาประมาณอย่างมากเช่นนี้ ได้กลายเป็นพลังสำคัญที่สนับสนุนกลุ่มประเทศโอเปกให้เปิดการเจรจาจากกับกลุ่มบริษัทน้ำมันอีกครั้งเพื่อให้ขึ้นราคาประเภท แต่การเจรจาดังกล่าวล้มเหลวอีกครั้งทำให้กลุ่มประเทศโอเปกตัดสินใจประกาศขึ้นราคาประเภทโดยไม่สนใจต่อท่าทีของทางบริษัทน้ำมัน นับว่าเป็นความสำเร็จของกลุ่มประเทศโอเปกในการเข้ามามีส่วนร่วมในการผลิต และมีอำนาจในการกำหนดนโยบายน้ำมันของโลกตั้งแต่ปลายปี พ.ศ. 2516 (1973) เป็นต้นมา

อย่างไรก็ดีแม้หลังวิกฤตการณ์น้ำมันปี พ.ศ. 2516 - 2517 (ค.ศ. 1973 - 1974) บริษัทน้ำมันจะไม่ได้อยู่ในฐานะผู้กำหนดราคาน้ำมันโดยเด็ดขาดแต่ผู้เดียวเหมือนอย่างสมัยก่อนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นผู้ซื้อรายใหญ่และมีอำนาจอย่างมากในตลาดน้ำมันโลก ส่วนกลุ่มประเทศโอเปกแม้จะมีอำนาจการต่อรองมากขึ้น แต่ก็ยังต้องอาศัยบริษัทน้ำมันในชั้นจัดการตลาดน้ำมันเพื่อขายน้ำมันดิบอยู่ในนอวยสรูปใ้ควาภายหลังวิกฤตการณ์น้ำมันเป็นต้นมา กลุ่มประเทศโอเปกสามารถขยายอิทธิพลเข้าไปยังธุรกิจการซื้อขายน้ำมันในตลาดน้ำมันโลกมากขึ้น ภายหลังจากที่เข้าควบคุมธุรกิจการผลิตน้ำมันได้สำเร็จ ส่วนบทบาทของบริษัทน้ำมันในการผลิตน้ำมันก็หาใช้หมดไปเลยไม่เพราะกลุ่มประเทศโอเปกยังต้องพึ่งเทคโนโลยีและประสบการณ์ของบริษัทน้ำมันอยู่น้อย เพียงแต่ในเรื่องการกำหนดปริมาณการผลิตและราคาน้ำมันขากที่กลุ่มประเทศโอเปกจะไม่ยอมให้กลับไปสู่มือของบริษัทน้ำมันได้อีก

2.2 ตัวแสดงที่มีบทบาทในอุตสาหกรรมน้ำมันโลก

2.2.1 บริษัทน้ำมันข้ามชาติขนาดใหญ่

ประวัติความเป็นมาของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ในโลกนั้น ผู้ศึกษาขอมุ่งการศึกษาถึงบริษัทน้ำมันของสหรัฐอเมริกา อังกฤษและเนเธอร์แลนด์ เป็นหลัก ซึ่งนักวิชาการทางด้านน้ำมัน เรียกกลุ่มบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ของประเทศเหล่านี้ว่า "บริษัทเจ็ดพี่น้อง" (Seven Sittster)¹ ซึ่งประกอบไปด้วยบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ต่าง ๆ กัน ต่อไปนี้คือ

¹ ตะวันชาย ชุ่มสาย , เรื่องเดียวกัน , หน้า 49 - 50

- 1) บริษัทแอสตมคาร์คอบอยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์ (Standard Oil of New - Jersey)
  - 2) บริษัทแอสตมคาร์คอบอยล์แห่งนิวยอร์ก (Standard Oil of New York) ในระยะแรกเป็นที่รู้จักกันในนามของบริษัท Socony และ ในระยะหลังเปลี่ยนมาเป็น Chevron
  - 3) บริษัทแอสตมคาร์คอบอยล์แห่งแคลิฟอร์เนีย (Standard Oil of California) หรือรู้จักกันในนามของ Chevron
  - 4) บริษัท กอล์ฟออยล์ (Gulf Oil)
  - 5) บริษัท เท็กซัสออยล์ (Texaco)
- บริษัทน้ำมันทั้ง 5 บริษัทนี้ มีคนอเมริกันเป็นเจ้าของกิจการ
- 6) บริษัทรอยแอลคัช /เชลล์ (Shell or Royal Dutch Shell Group) เป็นบริษัทร่วมระหว่างคนอังกฤษกับเนเธอร์แลนด์
  - 7) บริษัทบริติช ปีโตรเลียม (British Petroleum) หรือในสมัยแรกก็รู้จักกันในนาม Anglo - Iranian เป็นบริษัทของอังกฤษ 49%

บริษัทน้ำมันทั้ง 7 บริษัทนี้ ถือได้ว่าเป็นบริษัทน้ำมันข้ามชาติที่มีความใหญ่โต ในกิจการธุรกิจประเภทอุตสาหกรรมน้ำมันมาก ซึ่งเราสามารถพิจารณาความใหญ่โตของบริษัท น้ำมันเหล่านี้ได้จากรายได้รายจ่ายที่บริษัทน้ำมันข้ามชาติเหล่านี้ได้รับและจ่ายไปในกิจการของตนปีหนึ่งเป็นจำนวนมหาศาล ดังตารางแสดงรายได้รายจ่ายของทางบริษัทน้ำมันทั้ง 7 บริษัท เฉพาะในปี พ.ศ. 2523 และ 2524 (1980 - 1981) ดังต่อไปนี้

¹ The International Energy Journal Petroleum Economist,

31 MAJOR OIL GROUPS: ANNUAL RESULTS
 Financial data in \$ million (except BP and RD/Shell). Operating statistics in thousand b/d (except natural gas)

	Net income a)	Amount distributed	Amount retained	Depreciation & depletion	Capital & exploration expenditure b)	Long-term debt c)	Value of fixed assets c)	%return on equity d)	Crude supply e)	P
Exxon										
1980	5650	2348	2282	8040	8040	4717	30311	23.6	4008	1
1981	5567	2594	2975	2948	11089	5153	36094	20.6	3796	1
%incr(decr)	(-1)	+10	(-10)	+29	+38	+9	+19		(-5)	(
Gulf Oil										
1980	1407	464	943	1152	3001	1414	10886	15.3	1224	1
1981	1231	513	618	1295	4325	1742	13013	12.5	1042	1
%incr(decr)	(-13)	+11	(-34)	+12	+44	+23	+20		(-15)	(
Mobil										
1980	2813	733	2080	1399	4049	3256	15840	23.9	1985	2
1981	2433	851	1536	1586	4374	3284	17710	17.6	1805	2
%incr(decr)	(-14)	+46	(-24)	+13	+8	+1	+12		(-9)	(
SoCal										
1980	2401	615	1786	767	3599	1109	8780	23.6	3009	2
1981	2380	750	1630	909	5568	1164	11738	20.0	2813	2
%incr(decr)	(-1)	+22	(-9)	+19	+55	+5	+34		(-7)	(
Texaco										
1980	2240	661	1579	1106	2691	2374	11757	19.7	3316	2
1981	2310	740	1570	1260	3166	2112	12753	17.6	3188	2
%incr(decr)	+3	+12	(-1)	+14	+18	(-11)	+3		(-4)	(
Five US majors-										
1980	14511	4821	9690	6706	21380	12370	77574	21.2h)	13542	13
1981	13921	5448	8375	7998	28522	13455	91308	17.7h)	12644	12
%incr(decr)	(-4)	+13	(-14)	+19	+33	+5	+18		(-7)	(

EUROPEAN GROUPS

Financial data in \$ million

British Petroleum

1980	1435	322	1113	851	1748	2190	7524	26.3	2386	2
1981	1072	363	709	1253	3043	2788	11307	15.7	2298	2
%incr(decr)	(-25)	+13	(-36)	+47	+74	+27	+50		(-4)	(

Royal Dutch/Shell

1980	2225	681	1544	1103	2027	4215i)	14818	19.8i)	3719	4
------	------	-----	------	------	------	--------	-------	--------	------	---

	Total sales (chemicals)	Net income (chemicals)	Assets employed (chemicals)	% return on chemicals assets	Chemicals income as % of total income e)
MAJOR OIL COMPANIES					
Royal Dutch/Shell b)					
1980	9659	-56	9063	-0.6	-1.1
1979	9098	691	8554	8.1	9.7
%change	+6.2	-408.1	+6.0		
Exxon					
1980	8228	402	4162	9.7	7.1
1979	6685	456	3766	12.1	10.6
%change	+23.1	-11.8	+10.5		
BP b)					
1980	3669	- 251	2703	-9.3	-7.5
1979	3310	175	2664	6.6	4.6
%change	+10.8	-243.4	+1.5		
Gulf					
1980	2579	126	1554	8.1	9.0
1979	2433	274	1523	18.0	20.7
%change	+6.0	-54.0	+2.0		
Mobil					
1980	2027	119	1547	7.7	3.6
1979	1718	113	1160	9.7	5.6
%change	+18.0	+5.3	+33.4		
Texaco					
1980	1915	77	1077	7.1	2.9
1979	1555	97	1003	9.7	5.5
%change	+23.2	-20.6	+7.4		
SoCal					
1980	1155	34	890	3.8	1.4
1979	1043	39	778	5.0	2.2
%change	+10.7	-12.8	+14.4		

Oil companies's data include inter-segment transfers and other revenues where applicable.

a) Figures converted from DM at 1.8177 DM/\$ (average rate for 1980).bt).
 Before tax. 6) Figures converted from £ sterling at 2.3263 \$/£ (average rate for 1980). c) Actual 1979 net income of \$556m would have increased to the figure given if accountion changes made in 1980 had been applied in 1979.d) Figures converted from DF at 1.988 DF/\$ (average rate for 1980).e) Taken as nominal 100% for chemicals companies.

นอกจากบรรษัทน้ำมันข้ามชาติทั้ง 7 บรรษัทจะมีรายได้และรายจ่ายเป็นจำนวนมหาศาลจากอุตสาหกรรมน้ำมันแล้ว ในอุตสาหกรรมหนักประเภทอื่นโดยเฉพาะอุตสาหกรรมทางเคมี บรรษัทน้ำมันข้ามชาติเหล่านี้ก็มีรายได้รายจ่ายในปีหนึ่งก็มีจำนวนไม่น้อยเช่นกัน ดังตารางที่แสดงไว้ในข้างล่างนี้ ซึ่งเป็นการแสดงรายได้รายจ่ายในปี พ.ศ. 2522 และ 2523 (1979 และ 1980)¹

---

¹ The International Energy Journal Petroleum Economist,
July 1981 , Volume XLX , p. 286

2.2.1.1 บริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์

บริษัทนี้ซึ่งมีต้นกำเนิดมาจากบริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์เดิมของตระกูลร็อกกีเฟลเลอร์ (Rockefeller) ซึ่งมีกิจการน้ำมันในสหรัฐอเมริกามาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2423 (ค.ศ. 1880) แต่เมื่อบริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์เดิมดำเนินกิจการมาจนถึงปี พ.ศ. (ค.ศ. 1911) ก็ถูกศาลสูงของสหรัฐฯ สั่งให้ยุบเลิกบริษัทซึ่งทำการผูกขาดกิจการน้ำมันทั้งหมดของสหรัฐฯ เสีย¹ บริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์เดิมจึงแยกกิจการน้ำมันในรัฐนิวเจอร์ซีย์ จัดตั้งเป็นบริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์ขึ้น และขยายกิจการน้ำมันของบริษัทนี้จนสามารถควบคุมน้ำมันหนึ่งในห้าของกิจการน้ำมันทั้งหมดในโลก² ในแง่การดำเนินงานนั้นบริษัทนี้ไม่ได้เป็นผู้ทำงานประจำในเรื่องของการผลิต การขนส่ง หรือการขายน้ำมันบริษัทน้ำมันนี้จะเป็นผู้ถือกรรมสิทธิ์ และวางแผนนโยบายต่าง ๆ ให้กับบริษัทสาขา หรือบริษัทร่วมทุนที่ทำหน้าที่เหล่านั้น นอกจากนี้บริษัทน้ำมันนี้ยังมีบริษัทใหญ่ ๆ เป็นหนึ่งของโลกอยู่ในสังกัดด้วย เช่น

บริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์ (Standard Vacuum Oil) ซึ่งเป็นบริษัทใหญ่ที่มีการผลิต การกลั่น และการจำหน่ายน้ำมันในตะวันออกไกล และซีกโลกตะวันออกถึง 50% บริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์ แห่งนิวเจอร์ซีย์ ถือหุ้นในบริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์ คิม ออยล์ ประมาณ 50%

อย่างไรก็ดีแม้บริษัทแอสตันคาร์คอบอยล์ แห่งนิวเจอร์ซีย์จะมีความใหญ่โตในขนาดของธุรกิจการค้าน้ำมันกระจายออกไปในดินแดนภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก แต่ผู้ที่เป็นเจ้าของมีเพียงไม่กี่ราย ซึ่งผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่จะเป็นคนในตระกูลร็อกกีเฟลเลอร์ และผู้ที่เคยร่วมงานกับตระกูลนี้มาก่อนเท่านั้น

¹ Cornor, Harvey O, The Empire of Oil (London, 1955), p. VII

² Sampson, A, The Seven Sister, the Great Oil Company and the World They Shape (New York, 1975), p. 33

การดำเนินงานกิจการของบริษัทฯ ในช่วงปี พ.ศ. 2523 - 2524 จะเน้นไปในทางหาแหล่งน้ำมันและแก๊สสำรองเพิ่มมากขึ้น เพราะการผลิตน้ำมันของบริษัทฯ ในดินแดนต่าง ๆ มีแนวโน้มลดลง 1% นโยบายเพิ่มการสำรวจหาแหล่งน้ำมันในดินแดนต่าง ๆ นั้น บริษัทได้เริ่มมาตั้งแต่ปี 2509 (1966) เป็นต้นมา และได้เพิ่มการลงทุนในด้านโรงกลั่นน้ำมันอีกประมาณ 330 ล้านดอลลาร์ เพื่อกลั่นน้ำมันหนักและน้ำมันเบา (Heavy Oil and Light Oil) อย่างไรก็ตามนโยบายในระยะหลังบริษัทมุ่งเงินลงทุนสำรวจหาแหล่งพลังงานอื่นที่ไม่ใช่ไฮโดรคาร์บอนมากขึ้นด้วย เช่น ถ่านหิน¹ ซึ่งคาดว่าเงินลงทุนที่ทางบริษัทจะใช้ไปในเรื่องเหล่านี้ ในปี พ.ศ. 2523 เป็นเงินถึง 7.6 พันล้านดอลลาร์ และในปี พ.ศ. 2524 เป็นเงิน 11 พันล้านดอลลาร์

สำหรับกิจการค้าน้ำมันของบริษัทฯ ในประเทศไทยนี้ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในราวปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1897) โดยบริษัทฯ นี้เข้ามาดำเนินกิจการค้าน้ำมันในนามว่า บริษัทแวกคัมออยล์ จำกัด² ซึ่งเป็นบริษัทตัวแทนการค้าหนึ่งในกลุ่มเสตนคาร์คออยล์เดิมของตระกูลรีดกัฟเฟิลเลอร์แต่เนื่องจากบริษัทฯ นี้ต้องขนส่งน้ำมันทั้งหมดมาจากสหรัฐฯ โดยตรงทำให้เกิดความลำบาก บริษัทฯ นี้จึงหันไปร่วมมือกับบริษัทเสตนคาร์คออยล์ จำกัด แห่งนิวยอร์ก ซึ่งมีแหล่งน้ำมันดิบในตะวันออกไกลแต่ยังไม่มีโรงงานเพื่อกิจการด้านการตลาด จัดตั้งบริษัทรวมขึ้นมา ใช้ชื่อว่าบริษัทหีบสตนคาร์ค แวกคัมออยล์ (Standard - Vacuum Oil Company) ในปี พ.ศ. 2467 (1933) ดำเนินกิจการค้าน้ำมันตั้งแต่ทวีปอเมริกาใต้จนถึงญี่ปุ่นและออสเตรเลีย

¹ The International Energy Journal Petroleum Economist,

March 1981 , Volume XLVIII No. 3 , p. 103

² กองจดหมายเหตุแห่งชาติ , กต. 67.8 ปีที่ 4 หนังสือราชการที่

83/9599 กระทรวงเกษตรธิการ ลงวันที่ 16 กันยายน พ.ศ. 2453

2.2.1.2 บริษัทแสตนคาร์คอปยอลแห่งนิวยอร์ก

บรรษัทนี้มีพื้นฐานมาจากบริษัทแสตนคาร์คอปยอลเดิมของตระกูลร็อคกี้เฟลเลอร์ เป็นเดียวกับบรรษัทน้ำมันแสตนคาร์คอปยอลแห่งนิวเจอร์ซีย์ โดยมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่เมืองนิวยอร์ก และเมื่อศาลสูงของสหรัฐฯ สั่งยุบเลิกบริษัทแสตนคาร์คอปยอลเดิม บรรษัทนี้จึงแยกกิจการน้ำมันของบริษัทที่ถูกยุบเลิกในแถบเมืองนิวยอร์กตั้งเป็นบริษัทแสตนคาร์คอปยอลแห่งนิวยอร์ก ขึ้นมา

บริษัทนี้มีขนาดใหญ่เป็นอันดับ 3 ของบรรษัทน้ำมันโลก บริษัทนี้มีกิจการการค้าสำรวจ การผลิต การกลั่น การขนส่ง และการจำหน่ายในทุกทวีป มีโรงกลั่นน้ำมันหลายแห่งในยุโรปโดยใช้น้ำมันดิบจากตะวันออกกลาง บริษัทนี้ได้เข้าร่วมกับบริษัทแสตนคาร์คอปยอลแห่งนิวเจอร์ซีย์ จัดตั้งบริษัทแสตนคาร์คอปยอล ขึ้น เรียกสั้น ๆ ว่า แสตนแวค (Stanvac) ซึ่งดำเนินงานทั่วไปในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ออสเตรเลีย อินโดนีเซีย ญี่ปุ่น อินเดีย และ ออฟริกา

ในปัจจุบันบริษัทประสบผลสำเร็จการสำรวจและขุดพบแหล่งพลังงานใหม่ ๆ อย่างมาก เช่น แหล่งแก๊สธรรมชาติในเยอรมันตะวันตกและแหล่งน้ำมันในไนจีเรีย แต่ในเรื่องการผลิตน้ำมันของบริษัทโดยส่วนรวมแล้วลดลง โดยเฉพาะแหล่งน้ำมันเดิม ๆ ของบริษัทนี้ในสหรัฐฯ บริษัทนี้จึงเริ่มมีการลงทุนอย่างจริงจังเพื่อแสวงหาแหล่งน้ำมันใหม่ ๆ เมื่อปี พ.ศ. 2522 เช่น การร่วมทุนกับรัฐบาลปาปัวนิวกินีเพื่อขยายการผลิตน้ำมันดิบ การลงทุนหาคาถธรรมชาติในอินโดนีเซีย และน้ำมันในทะเลเหนือ เป็นต้น

นอกจากนี้บริษัทนี้ยังได้ขยายการกลั่นน้ำมันมากขึ้นในสหรัฐฯ ๆ สิงคโปร์ เยอรมันตะวันตก และในประเทศอื่น ๆ อีกอย่างมาก จากสถิติการทำผลกำไรของบริษัทน้ำมันต่าง ๆ ทั่วโลก ปรากฏว่าบริษัทนี้เป็นเพียงบริษัทเดียวในจำนวนบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ เจ็ดบริษัทที่สามารถทำกำไรสูงสุดในกิจการค้าน้ำมันทางคานเคมกัตในในช่วงปี 2523 และ 2524 อีกด้วย

บริษัทน้ำมันนี้ได้เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทยตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 เช่นเดียวกับบริษัทแสตนคาร์คอปยอลแห่งนิวเจอร์ซีย์ โดยเข้ามาดำเนินกิจการครั้งแรกในปี พ.ศ. 2497 (ค.ศ. 1954) ใช้ชื่อบริษัทสาขาของตนว่าบริษัทแสตนคาร์คอปยอลแห่งนิวยอร์ก การดำเนินงานธุรกิจน้ำมันของบริษัทฯ ในช่วงแรกยังคงบวญ โดยสำนักงานของบริษัทสาขานี้ตั้งที่กรุงเทพฯ จะเป็นเพียงสาขาของแผนกมาเลเชีย/สยาม ซึ่งขึ้นตรงกับสำนักงานใหญ่ที่

สิงคโปร์ ต่อมาบริษัทนี้ได้รวมกับบริษัทแวกคัมออยล์จัดตั้งบริษัทร่วมขึ้นชื่อว่าบริษัทแอสเตนคาร์คแวกคัมออยล์ และเมื่อมีการเลิกเป็นเจ้าของส่วนในกิจการของบริษัทร่วม บริษัทแอสเตนคาร์คออยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์ได้ตัดสินใจก่อตั้งบริษัทสาขาของตนเองขึ้นในประเทศไทยในปี พ.ศ. 2505 (ค.ศ. 1962) นั้นเอง ใชชื่อบริษัทสาขาที่ก่อตั้งขึ้นใหม่ตามกฎหมายไทยนี้ว่า บริษัท เพนินซูลาเอนเตอร์ไพรส์ (Peninsula Enterprises Limited) ทำหน้าที่เป็น Operating Company ให้กับบรรษัทน้ำมันนี้แทนบริษัทร่วมเดิมที่โอนไปให้กับบริษัทแอสเตนคาร์คออยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์ และในปี พ.ศ. 2505 นั้น เองบรรษัทน้ำมันนี้ได้เปลี่ยนชื่อบริษัทสาขาของตนจาก เพนินซูลาเอนเตอร์ไพรส์ มาเป็น บริษัทโมบิลออยล์ ไทยแลนด์ จำกัด²

2.2.1.3 บริษัทแอสเตนคาร์คออยล์แห่งแคลิฟอร์เนีย

บริษัทนี้ได้ถือกำเนิดมาจากบริษัทแอสเตนคาร์คออยล์เดิมของรูดอล์ฟ เอลเลอร์ เหมือนเช่นสองบรรษัทแรก บรรษัทนี้เป็นบรรษัทอเมริกันที่เข้าไปบุกเบิกค้นหาแหล่งน้ำมันในตะวันออกกลางเป็นบริษัทแรกที่ประสบผลสำเร็จ ในเวลาต่อมาราว พ.ศ. 2479 (1936) บรรษัทนี้ได้ร่วมมือกับบริษัทเท็กซาคอ (Texaco) ก่อตั้งบริษัทร่วมขึ้นมาบริษัทหนึ่งชื่อว่า บริษัทคาลเท็กซ์ (Caltex) ซึ่งมีกิจการอย่างกว้างขวางในทวีปเอเชีย

ในปัจจุบันบริษัทมีโครงการที่จะหาแหล่งก๊าซธรรมชาติและน้ำมันใหญ่ ๆ เช่นกัน และได้เพิ่มการจำหน่ายก๊าซธรรมชาติในสหรัฐอเมริกามากขึ้นถึงคิดเป็นเงินกว่า 40 ล้านดอลลาร์ ในขณะที่การผลิตน้ำมันและก๊าซภายในสหรัฐอเมริกานี้ค่อย ๆ ลดลง อย่างไรก็ตามโครงการหลักของบริษัทยังในระยะหลังมุ่งเน้นไปในเรื่องการเพิ่มผลผลิตน้ำมันภายในสหรัฐให้เพิ่มมากขึ้น

¹ กระทรวงพาณิชย์ , กรมทะเบียนการค้า , กองทะเบียนธุรกิจ , แฟ้มของบริษัทโมบิลออยล์ไทยแลนด์ จำกัด , หนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทฯ ลงวันที่ 24 มกราคม พ.ศ. 2505

² กระทรวงพาณิชย์ , กรมทะเบียนการค้า , กองทะเบียนธุรกิจ , แฟ้มของบริษัทโมบิลออยล์ไทยแลนด์ จำกัด , เอกสารคำขอจดทะเบียนเพิ่มเติมเปลี่ยนแปลงหนังสือบริคณห์สนธิและข้อบังคับของบริษัทจำกัดที่ 433/2505 ลงวันที่ 29 มีนาคม พ.ศ. 2505

และเร่งพัฒนาหาแหล่งพลังงานอื่น ๆ ควบคู่ไปกับพลังงานน้ำมันและก๊าซธรรมชาติด้วย¹

บริษัทน้ำมันฯ นี้มีกิจการค้าน้ำมันในประเทศไทยผ่านทางบริษัทร่วมของตนที่ชื่อว่า บริษัทกาลเท็กซี^๒ โดยกิจการครั้งแรกเริ่มขึ้นราวปี พ.ศ. 2475 - 2475 (ค.ศ. 1930 - 1932) แต่ในขณะนั้นบริษัทกาลเท็กซีไม่ได้เข้ามาดำเนินธุรกิจโดยตรง ได้อนุญาตให้บริษัท ยิบอินซอย เป็นผู้แทนจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของบริษัทอีกทอดหนึ่ง

บริษัทกาลเท็กซีได้เข้ามาดำเนินธุรกิจจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของบริษัทฯ ด้วยตนเอง ประมาณ ปี พ.ศ. 2490 (ค.ศ. 1946) และได้จดทะเบียนขอก่อตั้งบริษัทน้ำมันกาลเท็กซี (สยาม) จำกัดขึ้น

ข้อนำสิ่งเกิดประการหนึ่ง บริษัทน้ำมันแอสตนคาร์คอยล์แห่งนิวเจอร์ซี แอสตนคาร์คอยล์แห่งนิวยอร์ก และแอสตนคาร์คอยล์แห่งคาลิฟอร์เนีย มีนักวิชาการบางท่าน เรียงรวมกันว่ากลุ่มแอสตนคาร์คอยล์ เพราะมีพื้นฐานมาจากบริษัทแอสตนคาร์คอยล์เดิมของ ตระกูลรีออคกีไฟลด์เลอร์เหมือนกัน และมีการกำหนดราคาในระดับเดียวกัน

2.2.1.4 บริษัทกลัฟเวออยล์

บริษัทนี้เป็นบริษัทน้ำมันเก่าแก่ที่สุดบริษัทหนึ่งที่ไม่ได้อยู่ในเครือของบริษัทแอสตนคาร์คอยล์เดิมเริ่มตั้งกิจการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2444 (1901) โดยดำเนินกิจการ แดบมะรุ้เท็กซ์ส^๓ ทั่วมาทางบริษัทฯ ได้ขยายกิจการออกไปภายนอกประเทศ โดยวิธีจัดส่งน้ำมัน ออกไปขายยังภูมิภาคต่าง ๆ ของโลก อีกทั้งยังเข้าร่วมมือกับบริษัทเชลล์และบริษัทอื่น ๆ ของอังกฤษเพื่อขายน้ำมันในบางดินแดนด้วย

ลักษณะเด่นของบริษัทนี้โดยตรงที่มีเจ้าของหุ้นใหญ่เป็นกนิในครอบครัว เมลลอน (Mellon) ซึ่งต่างกับบริษัทแอสตนคาร์คอยล์ที่มีหุ้นกระจายระจกกระจายทั่วไป บริษัทฯ นี้มีหุ้นใหญ่อยู่ในบริษัทต่าง ๆ ซึ่งเป็นกิจการเกี่ยวกับทรัพยากรน้ำมันและแร่ธาตุอื่น ๆ ด้วย เช่น อาลูมิเนียม เป็นต้น

¹ Ibid

บริษัทน้ำมันที่ไม่มี Operating Company เข้ามาดำเนิน
กิจการน้ำมันในประเทศไทย

2.2.1.5 บริษัทเท็กซัส ออยล์

บริษัทนี้มีอีกชื่อหนึ่งว่า บริษัท Texaco บริษัทนี้มีตลาดใหญ่
อยู่ในต่างประเทศหลายแห่งทั้งในลาตินอเมริกา ยุโรป และเอเชีย เนื่องจากความ
กว้างขวางในตลาดน้ำมัน ทำให้บริษัทแอสตนคาร์ดออยล์แห่งแคลิฟอร์เนียซึ่งมีน้ำมันอยู่มากใน
ตะวันออกกลางจนจำขายไม่หมด ได้เสนอขอเข้าร่วมหุ้นกับบริษัทเท็กซัส ออยล์ ในปี พ.ศ. 2479
(1936) และจัดตั้งบริษัทรวมขึ้นชื่อว่า ทาลเท็กซ์ โดยแบ่งการถือหุ้นออกเป็น 50% ต่อ 50%

จากรายงานของบริษัทเมื่อเดือนเมษายน ปี พ.ศ. 2524 (1981)
บริษัทพยายามจัดโครงสร้างให้มีการกระจายอำนาจมากขึ้น สนับสนุนให้มีการสำรวจหาแหล่ง
พลังงานเพิ่มขึ้น โดยลงทุนเกือบ 2.7 พันล้านดอลลาร์ จัดให้มีการจัดตั้งองค์การขนาดใหญ่
เพื่อจัดทำโครงการใหม่ ๆ ในแต่ละภูมิภาค ซึ่งปรากฏว่าสามารถสำรวจหาแหล่งน้ำมันได้
11 แห่ง และแหล่งแก๊สธรรมชาติอีก 12 แห่ง ในจำนวนแหล่งสำรวจทั้งหมด 67 แห่ง

อย่างไรก็ตามยอดการขายของทางบริษัทนี้ได้ลดลงประมาณ 10 %
ของน้ำมัน และ 15% ของก๊าซธรรมชาติที่เคยขายได้ แต่บริษัทฯ ยังสามารถทำกำไรได้ใน
ระดับที่น่าพอใจ แม้ยอดการขายและปริมาณการกลั่นน้ำมันจะลดลงก็ตาม¹

บริษัทน้ำมันนี้มีกิจการค้าน้ำมันในประเทศไทยผ่านทางบริษัทร่วมของ
ตนที่ชื่อว่า บริษัททาลเท็กซ์ จำกัด เช่นเดียวกับบริษัทน้ำมันแอสตนคาร์ดออยล์แห่งแคลิฟอร์เนีย

2.2.1.6 บริษัทรอยแอลดีช / เชลล์

บริษัทนี้นับว่าเป็นคู่แข่งดั้งเดิมที่สำคัญของบริษัทแอสตนคาร์ดออยล์
ทั้งสามบริษัทที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้น บริษัทน้ำมันนี้ก่อตั้งขึ้นมาจากการรวมตัวกันระหว่าง
บริษัท รอยแอลดีช (Royal Dutch Company) ซึ่งเป็นของคนสัญชาติเนเธอร์แลนด์
ที่ก่อตั้งเป็นบริษัทขึ้นมาในปี พ.ศ. 2433 (ค.ศ. 1892) กับ บริษัท เชลล์ (Shell
Transport and Trading Company) ซึ่งเป็นของคนสัญชาติอังกฤษ ที่ก่อตั้งเป็นบริษัท

¹

Ibid

ขึ้นมาในปี พ.ศ. 2440 (ค.ศ. 1907) บรรษัทรอสเวลล์ / เซลล์นั้นได้ถูกก่อตั้งขึ้นมาในปี พ.ศ. 2450 (ค.ศ. 1907)

กิจการของบริษัทนี้แม้ว่าในสหรัฐอเมริกาจะอยู่ใต้อิทธิพลของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ของชาวอเมริกันไม่ได้ แต่ในดินแดนอื่น ๆ บริษัทนี้นับว่ามีฐานะไม่แพ้บริษัทอเมริกัน นอกจากนี้บริษัทนี้ยังได้เปรียบทางด้านเคมีภัณฑ์ปิโตรเลียม เพราะเป็นบริษัทแรกที่บุกเบิกงานด้านนี้ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 (1928) และเป็นผู้นำตลอดมา

ในปัจจุบันจากรายงานผลประจำปีของกลุ่มแองโกลดัตช์ (Anglo - Dutch Group) ยอดการขายของบริษัทไม่ว่าจะเป็นน้ำมันแก๊สหรือเคมีภัณฑ์ ลดลงประมาณ 9% หรือ 4.3 ล้านบาเรล อย่างไรก็ตามบริษัทสามารถที่จะเพิ่มต้นทุนของวัตถุดิบเข้าไปในราคาขายได้ ทำให้ผลกำไรที่ได้รับไม่ตกไปมากนัก ส่วนกิจการด้านอื่นโดยเฉพาะด้านเปโตรเคมี ยอดการขายยังไม่สูงขึ้นและมีแนวโน้มจะลดลงเล็กน้อย

บริษัทน้ำมันนี้ได้เข้ามาดำเนินกิจการในประเทศไทยเป็นครั้งแรกราวสมัยต้นรัชกาลที่ 5 โดยก่อนปี พ.ศ. 2434 (ค.ศ. 1891) ใฝ่หานายมาร์คัส แซมูเอล (Marcus Samuel) ผู้จัดการบริษัท เซลล์ ซึ่งเป็นคนอังกฤษได้ติดต่อให้บริษัท มาร์คเวิร์ด เป็นตัวแทนการค้าน้ำมันของบริษัทเซลล์ในประเทศไทย ต่อมาในปี พ.ศ. 2446 (ค.ศ. 1903) ได้ติดต่อให้บริษัทบอร์เนียวเป็นตัวแทนการค้าน้ำมันแทน จนกระทั่งปี พ.ศ. 2457 (ค.ศ. 1914) บรรษัทรอสเวลล์ / เซลล์ จำกัด จึงได้ทำการจัดตั้งบริษัทสาขาของตนเองขึ้นชื่อว่า บริษัทเอเชียติคปิโตรเลียม (สยาม) จำกัด จนกระทั่งสิ้นสงครามโลกครั้งที่สองจึงเปลี่ยนชื่อบริษัทสาขาของตนมาเป็น บริษัทเซลล์แห่งประเทศไทย

นอกจากบริษัทน้ำมันนี้จะมี Operating Companies ของตนในลักษณะบริษัทสาขาเข้ามาดำเนินงานในประเทศไทยแล้ว บริษัทนี้ยังมี

ในลักษณะบริษัทร่วมทุนกับเอกชนคนไทยด้วย โดยใช้ชื่อบริษัทว่า โรงกลั่นน้ำมันไทย ซึ่งก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503¹ บริษัทน้ำมันที่ได้มอบหมายให้ Holding Companies² ของตนที่ชื่อว่าบริษัท เอเชียปิโตรเลียม เอ็.วี. จำกัด เข้าเป็นผู้ถือหุ้นในบริษัท

¹ กระทรวงพาณิชย์, กรมทะเบียนการค้า, กองทะเบียนธุรกิจ, หนังสือบริคณห์สนธิของบริษัทโรงกลั่นน้ำมันไทย ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503

² ขอให้ดูความหมายของ Holding Companies ในส่วนที่ว่าด้วยโครงสร้างของบริษัทน้ำมันยามชาติในบทนี้

รวมนี้ จึงมีประมาณ 30,360 ทุน¹

2.2.1.7 บริษัทบริติชปิโตรเลียม

บริษัทนี้เดิมชื่อบริษัท แองโกล - เปอร์เซีย (The Anglo - Persian Oil Company) แล้วเปลี่ยนเป็นบริษัท แองโกล - อิเรเนียน (The Anglo - Iranizn Company) โดยทุนของรัฐบาลอังกฤษกับเอกชนอังกฤษ ราชานาวีอังกฤษ ใ้ให้เงินเป็นจำนวน 2.5 ล้านปอนด์ เพื่อเข้าถือหุ้น 51% ของทั้งหมด ซึ่งเป็นการเพิ่มทุนให้ กับบริษัทนี้โดยมีเงื่อนไขว่าบริษัทนี้สามารถดำเนินการโดยอิสระได้ แต่ต้องมีคนอังกฤษเป็น ผู้อำนวยกาาร รัฐบาลอังกฤษสามารถตั้งกรรมการรวม 2 คน และมีอำนาจใช้สิทธิยับยั้งได้ในกรณี ที่เกี่ยวกับนโยบายต่างประเทศและการทหาร แต่รัฐบาลอังกฤษจะไม่เข้ายุ่งเกี่ยวกับการค้า กิจการของบริษัทในระยะแรกจึงมุ่งเพื่อความมั่งคั่งของอังกฤษ แต่ในระยะหลังได้มุ่งถึงการแข่งขัน ทางการค้ากับบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่อื่น ๆ

อย่างไรก็ตามบริษัทน้ำมันนี้ไม่ได้เข้ามาดำเนินการกาน้ำมันในประเทศไทย เหมือน เช่นบริษัทน้ำมันอื่น

จากประวัติของบริติชปิโตรเลียม จำกัด ตั้ง 7 บริษัททั้งประวัติ การกคองบริษัทแม่และการกคองบริษัท ในประเทศไทยของบรรดาบริษัทน้ำมัน รวมหึ่งถึงการพิจารณาเรื่องรายได้รายจ่ายของ ทางบริษัทน้ำมันข้ามชาติตั้ง 7 บริษัท ทำให้สามารถเห็นได้ว่า บริษัทน้ำมันข้ามชาติขนาดใหญ่ ที่ใจคอบริษัทมีกิจการใหญ่โตโดยกระจายขอบข่ายการดำเนินงานออกไปอย่างกว้างขวางทั่วโลก นอกจากนั้นการดำเนินงานหาได้จำกัดอยู่แต่เพียงเรื่องธุรกิจน้ำมันไม่ ยักรวมถึงอุตสาหกรรมหนัก ประเภทอื่นด้วย เช่น อุตสาหกรรมเคมี เเอนต้น ดังนั้นการพิจารณาถึงโครงสร้างของบริติชปิโตรเลียม ข้ามชาติจึงมีความจำเป็นต่อการทำความเข้าใจถึงชายงานที่รืออยู่ทั่วโลกของบริติชปิโตรเลียมนี้ ได้มากขึ้น

กระทรวงพาณิชย์ , กรมทะเบียนการค้า , กองทะเบียนธุรกิจ
บัญชีรายชื่อผู้ถือหุ้นเมื่อวันที่ 26 ธันวาคม พ.ศ. 2523

2.2.2 โครงสร้างของบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ

โครงสร้างของบรรษัทน้ำมันส่วนใหญ่จะประกอบด้วยบริษัทในเครือหลายบริษัทด้วยกัน โดยเริ่มตั้งแต่บริษัทประเภท Holding Companies ซึ่งมีความรับผิดชอบในเรื่องเงินทุนของบริษัทในเครือทั้งหมดอีกทั้งมีความรับผิดชอบในการวางนโยบายลงทุนตลอดจนผลที่จะได้รับก็มาจากการลงทุนของบริษัทในเครือทั้งหมดด้วย บริษัท

จึงนับได้ว่ามีสิทธิ์มีเสียงในการบริหารบริษัทในเครืออย่างมาก

ถัดจากบริษัท Holding Companies ลงมาก็จะเป็นบริษัทประเภท Service Companies ซึ่งมีหน้าที่ในการให้บริการและคำแนะนำแก่บริษัทในเครือต่าง ๆ ที่อยู่ถัดลงไป บริษัท Holding Companies เกือบทั้งหมดจะมีบริษัทเป็นผู้ถือหุ้นรายใหญ่อยู่แทบทุกบริษัท

นอกจากบริษัท Service Companies คือ บริษัทต่าง ๆ ที่รวมเรียกว่า Operating Companies ซึ่งจะมีบริษัทเหล่านี้กระจายอยู่ในประเทศต่าง ๆ ทั่วโลก ความสัมพันธ์ระหว่าง Operating Companies กับ Service Companies จะเป็นไปในลักษณะที่ Service Companies กอปรให้คำแนะนำและการบริการแก่ Operating Companies ส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง Operating กับ Holding Companies จะมีลักษณะที่ Holding Companies เข้าไปถือหุ้นอยู่ในบริษัทของ Operating Companies นั้น แต่ส่วนจำนวนหุ้นที่ทางบริษัท Holding Companies มีอยู่ในบริษัทเหล่านี้จะมีจำนวนไม่เท่ากันขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของแต่ละ Operating Companies ที่ดำเนินการในแต่ละประเทศเป็นหลัก

2.2.3 โครงสร้างของผู้บริหารงาน

โครงสร้างที่สำคัญที่สุดของผู้บริหารงานในบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่จะอยู่ที่กลุ่มผู้บริหารงานระดับสูงสุดของบริษัทที่มาจากกลุ่มผู้บริหารงานสูงสุดในบริษัท Holding Companies ทั้งนี้เพราะการบริหารงานของกลุ่มบุคคลดังกล่าวไม่เพียงแต่มีอำนาจควบคุมบริษัท Holding Companies ยังมีอำนาจครอบคลุมไปถึง Service ทั้งหมดด้วย หน้าที่สำคัญ ๆ ของคณะกรรมการสูงสุดของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ ส่วนใหญ่เป็นเรื่อง

ซึ่งรวมทั้งกรณีประเทศไทยด้วย¹ บริษัทฯ มีลักษณะเป็นบริษัทแบบ Operating Company ซึ่งเป็นบริษัทสาขาของบริษัทแม่ที่อยู่ในต่างประเทศ²

แต่ต่อมาในระหว่างปี พ.ศ. 2502 - 2503 (ค.ศ. 1959 - 1960)

สภาพการณ์ข้างต้นเริ่มเปลี่ยนไป เพราะนอกจากความตกลงว่ามิได้โอนกิจการในภูมิภาค
แบบที่ 1 ที่มีอยู่อย่างมากแล้วงานข้างต้นก็ในระหว่างเวลานี้ก็สามารถขุดหาได้งายกว่า จากการ
เปลี่ยนแปลงดังกล่าว บริษัทแอสตันคาร์ด ออยล์ แห่งนิวเจอร์ซีย์ และบริษัทแอสตันคาร์ดออยล์
แห่งนิวยอร์กซึ่งต่างก็เป็นเจ้าของบริษัทแอสตันคาร์ด แวกัดมออยล์ ฝ่ายละครึ่งหนึ่งนั้น ได้ทำ
สัญญาต่อกันเพื่อเลิกการเป็นเจ้าของร่วมกันของกิจการแอสตันคาร์ด และเมื่อแบ่งแยกทรัพย์สิน
ทั้งหมดของบริษัทแล้วปรากฏว่าทรัพย์สินของบริษัทแอสตันคาร์ดแวกัดมออยล์ในประเทศไทยได้
โอนให้เป็นกรรมสิทธิ์ของบริษัท เอสโซ่ แอสตันคาร์ด อีสเตอร์น ซึ่งเป็นบริษัทสาขาของบริษัท
แอสตันคาร์ดออยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์แต่ผู้เดียว³ และเมื่อถึงปี พ.ศ. 2508 (ค.ศ. 1965)
บริษัทเอสโซ่แอสตันคาร์ดอีสเตอร์น ได้โอนกิจการค้า ทรัพย์สินทั้งหมดให้แก่บริษัท เอสโซ่
แอสตันคาร์ดแห่งประเทศไทยจำกัด ซึ่งเป็นบริษัทสาขาของบริษัทแอสตันคาร์ดออยล์แห่งนิวเจอร์ซีย์
ที่ใดก็ควรตั้งขึ้นและดำเนินการภายใต้กฎหมายแห่งราชอาณาจักรไทย⁴ ซึ่งไม่มีลักษณะเป็นแบบ
บริษัทตัวแทนการค้าเหมือนบริษัทก่อน ๆ ที่เข้ามาดำเนินงาน เพราะเป็น Operating Company
ที่ก่อตั้งขึ้นมาดำเนินงานทางธุรกิจตามกฎหมายไทยเพื่อดำเนินธุรกิจในประเทศไทย

¹ ฝ่ายประชาสัมพันธ์ เอสโซ่ "เอสโซ่ประเทศไทย" หน้า 17

² ข้อให้ความหมายของคำว่า Operating Companies และ Parent Companies ในส่วนที่ว่าด้วยโครงสร้างของบริษัทข้ามชาติในบทนี้ด้วย

³ กระทรวงพาณิชย์ , กรมทะเบียนการค้า , กองทะเบียนธุรกิจ, แฟ้มของ
บริษัทเอสโซ่แอสตันคาร์ด อีสเตอร์น จำกัด, หนังสือของ นาย อี.พี. , เจ.พี. ผู้จัดการ
ทั่วไปของบริษัทฯ มีถึง นายเกษม ตรีพิชิต รัฐมนตรีว่าการกระทรวงเศรษฐกิจ
ลงวันที่ 15 พฤศจิกายน พ.ศ. 2503

⁴ กระทรวงพาณิชย์ , กรมทะเบียนการค้า , กองทะเบียนธุรกิจ, แฟ้มของ
บริษัทเอสโซ่แอสตันคาร์ดประเทศไทย จำกัด, หนังสือบรรดาศักดิ์ของบริษัทฯ ลงวันที่ 12

ของการพิจารณาและตัดสินใจในการพัฒนาแผนการต่าง ๆ ทั้งหมดที่มีในบริษัทน้ำมันนั้น ๆ นอกจาก
 นี้ยังเป็นผู้อวางแผนการระยะยาวของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ด้วย โดยใช้วิธีการให้คำแนะนำต่างๆ
 แก่บริษัท Operation Companies ที่อยู่ในประเทศต่าง ๆ ดำเนินการให้สอดคล้องกับเป้าหมาย
 ที่คณะกรรมการบุคคลดังกล่าวได้วางไว้

2.2.4 ผู้ถือหุ้นของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่

ส่วนใหญ่บริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ทั้ง 7 บริษัทจะมีคนในสัญชาติ สหรัฐฯ
 สหราชอาณาจักร และเนเธอร์แลนด์ เป็นผู้ถือหุ้น โดยบริษัทน้ำมันข้ามชาติ 5 บริษัทใน
 7 บริษัท อันได้แก่ บริษัทแอสตาร์ทคอปอลแห่งนิวเจอร์ซีย์ บริษัทแอสตาร์ทคอปอลแห่ง
 นิวยอร์ก บริษัทแอสตาร์ทคอปอลแห่งแคลิฟอร์เนีย บริษัทเท็กซัส คอปอลและบริษัทกัลฟอปอล
 คนสัญชาติอเมริกันเป็นผู้ถือหุ้นส่วนใหญ่ นอกจากนี้ในบริษัทน้ำมันข้ามชาติทั้ง 5 บริษัทนี้ จะมี
 เพียงกลุ่มเอกชนคนในสัญชาติอเมริกันไม่กี่กลุ่มเป็นผู้ถือหุ้นโดยส่วนใหญ่ด้วย อาทิเช่น บริษัท
 น้ำมันแอสตาร์ทคอปอลทั้งสามบริษัทมี กลุ่มของตระกูลร็อกกีเฟลเลอร์ และผู้ร่วมงานของตระกูล
 นี้เป็นผู้ถือหุ้นโดยส่วนใหญ่ ไม่ได้มีการกระจายหุ้นไปสู่สาธารณชน

ส่วนบริษัทน้ำมันรอยัลดัตช์ / เชลล์ จะมีคนสัญชาติอังกฤษถือหุ้นอยู่ 40%
 และคนสัญชาติเนเธอร์แลนด์ถือหุ้นอยู่ 60% แต่หุ้นส่วนใหญ่มีการกระจายไปสู่สาธารณชน สำหรับ
 กรณีของบริษัทน้ำมันบริติช - ปิโตรเลียม มีรัฐบาลอังกฤษเป็นถือหุ้นอยู่ 49% นอกนั้นก็กระจาย
 ไปสู่สาธารณชน

2.2.5 ขอบข่ายของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่

บริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ทั้ง 7 บริษัทที่กล่าวมาแล้วเบื้องต้นหาใช้มีลักษณะ
 และสิ่งที่บริษัทน้ำมันนานาชาติที่มุ่งดำเนินกิจการทางด้านน้ำมันเพียงอย่างเดียว บริษัท
 น้ำมันเหล่านี้ยังมีกิจการค้าใหญ่โตอีกหลายประเภทรวมอยู่ด้วย ตัวอย่างเช่น กิจการที่เกี่ยวกับ
 การชื้อธรรมชาติ ถ่านหิน สรีรภัณฑ์เคมี อุตสาหกรรม - เหมืองแร่ต่าง ๆ ฯลฯ นอกจากนั้นบริษัท
 น้ำมันขนาดใหญ่ยังมีกิจการเกี่ยวกับการค้นคว้าเพื่อสนับสนุนกิจการเหล่านี้ด้วย ดังเห็นได้จาก
 บริษัท Operating Companies ในประเทศต่าง ๆ ของกลุ่มบริษัทน้ำมันแต่ละ
 นอกจากจะดำเนินกิจการด้านน้ำมันแล้วยังมีกิจการทางด้านอื่น ๆ ที่แตกต่างกันไป ขึ้นอยู่กับ
 ความเหมาะสมของประเทศที่บริษัท Operating Companies อยู่นั้นจะถือว่า
 ให้ทำได้

2.2.6 การใช้จ่ายของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่

ส่วนใหญ่จะมีการใช้จ่ายไปในเรื่องดังต่อไปนี้ คือ

ก. นำไปเป็นค่าใช้จ่ายสำหรับรัฐบาล เช่น ค่าภาษีรายได้ ภาษีการค้า เป็นต้น

ข. นำไปลงทุนในธุรกิจน้ำมัน เพื่อเป็นค่าเสื่อมราคาและกำไรที่กั้นไว้สำหรับบำรุงรักษาและขยายธุรกิจ

ค. เป็นเงินค่าตอบแทนสำหรับพนักงานของบริษัทน้ำมัน

ง. นำไปจ่ายเป็นค่าตอบแทนสำหรับผู้ลงทุน เพื่อเป็นดอกเบี้ยเงินกู้ และเงินปันผล

2.2.7 อิทธิพลทางการเงินของบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่

อุตสาหกรรมน้ำมันถือว่าเป็นอุตสาหกรรมหนักที่มีขนาดการค้าเงินกิจกรรมที่ใหญ่โตและซับซ้อนมาก ต้องใช้เทคโนโลยีและการบริหารงานระดับสูงจึงจะทำได้ แต่กิจกรรมเหล่านี้จะสามารถดำเนินได้จำเป็นต้องอาศัยเงินทุนจำนวนมากเข้ามาลงทุน ดังนั้นประเทศที่มีแหล่งน้ำมันแต่ขาดเงินทุกกดี หรือประเทศที่ต้องอาศัยการส่งน้ำมันเข้าประเทศแต่ขาดเงินทุกกดี จำเป็นต้องอาศัยการลงทุนของบริษัทน้ำมัน ทำให้บริษัทน้ำมันสามารถเข้าไปมีบทบาทในอุตสาหกรรมของประเทศนั้น ๆ ได้ไม่ยาก โดยที่ประเทศเหล่านั้นต้องอยู่ในภาวะจำยอมอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

นอกจากการเข้ามามีอิทธิพลทางการลงทุนแล้วบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ยังเป็นตัวการสำคัญที่จะระดมเงินออกภายในประเทศเหล่านั้นมาใช้ในการลงทุนเพื่อหากำไรส่งออกไปสู่บริษัทแม่ (Parent Companies) ทำให้บริษัทน้ำมันเข้าไปมีอิทธิพลต่อระบบการหมุนเวียนทางเงินตรา และเงินตราสำรองของประเทศนั้น ๆ อยู่นาน

2.2 บริษัทน้ำมันขนาดใหญ่กับประเทศแม่ของบริษัทน้ำมันเหล่านั้น

2.2.1 สหรัฐอเมริกากับบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ของอเมริกัน 5 บริษัท

ในระหว่างสงครามโลกครั้งที่ 1 สหรัฐอเมริกาผลิตน้ำมันได้ประมาณ 2 ใน 3 ของโลก และส่งน้ำมันเป็นสินค้าออกประมาณ 30% ของอุปทานโลก ส่วนที่เหลือ

ก็สำรองไว้ใช้ภายในประเทศ¹ ในช่วงนั้นเองรัฐบาลสหรัฐฯ เริ่มสนับสนุนให้บริษัทเอกชนออกไปสำรวจขุดหาน้ำมันในต่างประเทศมากขึ้น วัตถุประสงค์เพื่อป้องกันการขาดแคลนน้ำมันที่อาจจะเกิดขึ้นทั่วสหรัฐฯ ในอนาคต

การขยายตัวอย่างรวดเร็วของบริษัทน้ำมันสหรัฐฯ ในต่างประเทศจึงเป็นผลกระทบอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ต่อดินแดนแหล่งน้ำมันในส่วนต่าง ๆ ของโลกที่รัฐบาลอังกฤษครอบครองอยู่ รัฐบาลอังกฤษมีความหวาดระแวงต่อท่าทีของรัฐบาลสหรัฐฯ ที่ให้การสนับสนุนบริษัทน้ำมันชาวอเมริกันเช่น นี้อยู่ตลอดเวลา และพยายามอย่างมากที่จะต่อต้านการขยายตัวของบริษัทน้ำมันชาวอเมริกันที่จะเข้ามาแสวงหาผลกำไร ในดินแดนที่รัฐบาลอังกฤษมีผลประโยชน์อยู่อย่างเข้มงวด โดยเฉพาะในภูมิภาคตะวันออกกลาง

อย่างไรก็ตามรัฐบาลสหรัฐฯ ก็ไม่ลดทอนที่ในนโยบายเช่นนี้ ยังพยายามกระทำทุกวิถีทางที่จะให้บริษัทน้ำมันของอเมริกันเข้าไปหาผลประโยชน์ในแหล่งน้ำมันของรัฐบาลอังกฤษให้ได้ ซึ่งในที่สุดก็สามารถกระทำได้สำเร็จโดยอาศัยสถานการณ์ของสงครามโลกครั้งที่สอง เข้าช่วยกล่าวคือ ในระหว่างเกิดสงครามโลกครั้งที่สองนั้น รัฐบาลสหรัฐฯ ได้รับความเห็นชอบจากประเทศพันธมิตรให้ จัดกองทัพขุดเจาะในเรือเชื้อเพลิงแก่ประเทศพันธมิตร รัฐบาลสหรัฐฯ จึงได้สนับสนุนให้มีการสำรองน้ำมันปิโตรเลียมขึ้น โดยได้จัดตั้งหน่วยงานคอยดำเนินการเกี่ยวกับเรื่องกิจการน้ำมันทั้งหมดในต่างประเทศ ซึ่งหน่วยงานนี้ประกอบไปด้วยบรรดาบริษัทน้ำมันของชาวอเมริกันหลายบริษัท แต่บริษัทที่ใหญ่ที่สุดของชาวอเมริกันซึ่งทำหน้าที่สำรองน้ำมันปิโตรเลียมแทนรัฐบาลสหรัฐฯ ในต่างประเทศคือ ARAMCO (Arabian American Oil Company) ในประเทศซาอุดีอาระเบีย ซึ่งเป็นแหล่งผลประโยชน์อันสำคัญแห่งหนึ่งของรัฐบาลอังกฤษ และนับตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมาบริษัทน้ำมันของชาวอเมริกันได้ขยายตัวเข้าไปแสวงหาผลประโยชน์ในภูมิภาคตะวันออกกลางอย่างรวดเร็ว

¹ Jacoby , N.H. , The Multinational Oil : a Study in Industry Dynamics (New York , 1974) ,p. 25

2.2.2 รัฐบาลอังกฤษกับบรรษัทน้ำมันขนาดใหญ่ของชาวอังกฤษ

2 บรรษัท

สิ่งหนึ่งซึ่งต้องเข้าใจเป็นพื้นฐาน เมื่อกล่าวถึงท่าทีของรัฐบาลอังกฤษที่มีต่อบรรษัทน้ำมันของอังกฤษภายหลังจากสงครามโลกครั้งที่สอง คือ รัฐบาลอังกฤษกำลังตกอยู่ในสภาพที่ต่อสู้กับความอดอยากเศรษฐกิจภายหลังจากการปลดปล่อยอาณานิคมของตน ความพยายามที่จะดำรงไว้ซึ่งความเป็นมหาอำนาจเวทีการเมืองระหว่างประเทศภายใต้สภาวะความรุดตกร่นของระบบเศรษฐกิจโลกอย่างหนัก ได้สร้างความโหวตหวุ่นต่อเรื่องความมั่นใจในการมีเชื้อเพลิงไว้ใช้อย่างไม่ขาดแคลนอยู่น้อย ทั้งนี้เพราะพื้นฐานการใช้พลังงานน้ำมันของอังกฤษเกิดจากการนำประเทศเข้าไปผูกพันกับทรัพยากรเชื้อเพลิงที่ป้อนส่งเข้ามาจากภายนอกประเทศโดยเฉพาะแหล่งอาณานิคม เหตุผลอันสำคัญเช่นนี้เองในที่สุดก็พัฒนากลายเป็นนโยบายสำคัญของรัฐที่จะต้องเข้าปกป้องและครอบงำอาณานิคมที่อุดมสมบูรณ์ด้วยน้ำมันอย่างเข้มงวด

รัฐบาลอังกฤษจึงไม่มีนโยบายที่จะขัดขวางการผูกขาดกิจการน้ำมันของบรรษัทน้ำมันอังกฤษแม้แต่น้อย รัฐบาลอังกฤษจึงไม่มีการออกกฎหมายห้ามการผูกขาดกิจการน้ำมันเหมือนอย่างรัฐบาลสหรัฐกระทำกับบรรษัทน้ำมันชาวอเมริกัน รัฐบาลอังกฤษมุ่งจะให้บรรษัทน้ำมันของอังกฤษดำเนินการอย่างอิสระเต็มที่ เพื่อช่วยเกื้อหนุนให้อาณาจักรน้ำมันของรัฐบาลอังกฤษได้คงอยู่ในฐานะที่สุด ยิ่งไปกว่านั้นรัฐบาลอังกฤษเองยังเป็นตัวจักรสำคัญที่ช่วยคอยขัดขวางบรรษัทน้ำมันต่างประเทศโดยเฉพาะสหรัฐฯ ที่จะเข้ามาดำเนินการน้ำมันแข่งขันกับบรรษัทน้ำมันของอังกฤษในเขตอิทธิพลหรืออาณานิคมของตนด้วย¹

จากการศึกษาถึงประวัติและการดำเนินงานของบรรษัทน้ำมันข้ามชาติทั้ง 7 บรรษัท รวมทั้งการพิจารณาถึงบทบาทของประเทศมหาอำนาจบางประเทศเช่น สหรัฐอเมริกา หรือ สหราชอาณาจักร ที่มีนโยบายให้การสนับสนุนการดำเนินงานต่าง ๆ ของบรรษัท

1

Sampson , A., The Seven Sisters : The Great Oil Companies and the World They Share , p. 43

น้ำมันข้ามชาติในประเทศต่าง ๆ โดยเฉพาะประเทศกำลังพัฒนาที่เป็นแหล่งน้ำมันสำคัญของโลก ทำให้เห็นว่าบรรษัทน้ำมันข้ามชาติทั้ง 7 บรรษัทนี้มีบทบาทในอุตสาหกรรมน้ำมันของโลกอย่างมาก และเข้าไปดำเนินงานในประเทศต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง มีความสัมพันธ์กับรัฐต่าง ๆ แทบทุกประเทศ ไม่ว่าจะประเทศพัฒนาแล้วหรือประเทศกำลังพัฒนาก็ตาม แต่อย่างไรก็ดีงานการศึกษานี้จะมุ่งศึกษาแต่เฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างบรรษัทน้ำมันข้ามชาติกับประเทศกำลังพัฒนาที่ต้องส่งน้ำมันเป็นสินค้าเข้า โดยเฉพาะกรณีประเทศไทยเป็นหลัก จึงจำเป็นที่จะต้องกล่าวถึงปัญหาบางประการเกี่ยวกับเรื่องน้ำมันของประเทศเหล่านี้ ที่เป็นประเด็นสำคัญทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องหาทางแก้ไขโดยการเข้าไปมีความสัมพันธ์กับบรรษัทน้ำมันข้ามชาติขนาดใหญ่

โดยการพิจารณาสัญญาน้ำมันของประเทศกำลังพัฒนาที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าเข้านั้น จะพิจารณาในแง่ปัญหาน้ำมันที่เกิดขึ้นกับประเทศเหล่านี้ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สองเป็นต้นมา หรือนับตั้งแต่ได้รับเอกราชปกครองตนเองจากประเทศมหาอำนาจ แต่สำหรับกรณีประเทศไทยนั้นมีลักษณะพิเศษประการหนึ่งคือไม่ใช่ว่าประเทศอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจ ดังนั้นจึงมีปัญหาน้ำมันแตกต่างไปจากประเทศกำลังพัฒนาที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าเข้าอื่น ๆ ในระหว่างช่วงระยะเวลาที่ประเทศเหล่านี้ตกเป็นอาณานิคมจนได้รับเอกราชภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ซึ่งผู้ที่ศึกษาขอล่าวไว้โดยย่อในบทที่ 3 ในตอนนี้จึงกล่าวถึงปัญหาน้ำมันทั่วไปที่เกิดขึ้นกับประเทศไทยและประเทศเหล่านี้นับตั้งแต่ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง

2.3 ประเทศกำลังพัฒนาที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าเข้า

2.3.1 ประเทศกำลังพัฒนากับบรรษัทน้ำมันข้ามชาติประเทศกำลังพัฒนามี

ความสนใจต่อพวกบรรษัทน้ำมันข้ามชาติตลอดมา โดยเฉพาะในแง่ที่ต้องการให้พวกบรรษัทน้ำมันเป็นผู้ช่วยเหลือสำคัญในการพัฒนาอุตสาหกรรมน้ำมันของประเทศตน เพื่อต้องการลดต้นทุนการผลิตน้ำมันลง ส่งวนเงินตราต่างประเทศให้หมุนเวียนอยู่ภายในประเทศตนให้มากขึ้น และเป็น การลดสภาพฟุ้งฟางน้ำมันสำเร็จรูปจากภายนอกประเทศให้น้อยลง ด้วยเหตุนี้กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจึงพยายามเปิดโอกาสด้วยเงื่อนไขต่าง ๆ ที่เป็นการเอื้ออำนวยให้กลุ่มบรรษัทน้ำมันข้ามชาติเข้ามาดำเนินกิจการในประเทศตน

อย่างไรก็ดีการที่เปิดโอกาสเช่นนี้ให้กับพวกบรรษัทน้ำมันข้ามชาติเข้ามาลงทุน เมื่อมีการประเมินผลส่วนได้ส่วนเสียที่ได้รับจากการลงทุนของบรรษัทน้ำมันข้ามชาติแล้ว ปรากฏว่าประเทศกำลังพัฒนาส่วนใหญ่จะได้รับประโยชน์ไม่คุ้มกับสิ่งที่ต้องสูญเสียไปให้แก่พวกบรรษัทน้ำมันฯ กล่าวคือ แม้ประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศจะประสบผลสำเร็จอย่างงดงามในการดึงดูดให้บรรดาบรรษัทน้ำมัน เข้าดำเนินกิจการในประเทศตนได้ แต่ผลที่เกิดขึ้นตามมาจากการดำเนินกิจการและการขยายกิจกรรมน้ำมันของตัวแสดงเหล่านี้หาได้เป็นไปตามที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาคาดหวังไม่ เพราะปรากฏว่ากิจการน้ำมัน เกือบทั้งหมดของประเทศกำลังพัฒนาต้องตกไปอยู่ในความควบคุมของบรรษัทน้ำมันแทบทั้งสิ้น โดยที่รัฐบาลของประเทศกำลังพัฒนาไม่สามารถควบคุมได้มากนัก ทั้งนี้เป็นผลมาจากปัจจัย 2 ประการคือการต้องตกไปอยู่ในสภาพอาณานิคมของประเทศมหาอำนาจที่สนับสนุนบรรษัทน้ำมันเหล่านี้ในทางการเมือง กับการต้องถูกรอบงำทางเศรษฐกิจจากประเทศมหาอำนาจเหล่านี้ สภาพเช่นนี้ได้บีบบังคับอย่างหนักให้ประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ต้องปรับโครงสร้างทางเศรษฐกิจภายในของประเทศตนให้เข้าสู่ลักษณะการพึ่งพิงระบบเศรษฐกิจภายนอกประเทศที่มีประเทศมหาอำนาจครอบงำอยู่อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ ดังนั้นการที่กลุ่มประเทศกำลังพัฒนาจำเป็นต้องพึ่งพิงน้ำมันจากนอกประเทศโดยผ่านบรรษัทน้ำมันข้ามชาติ ย่อมส่งผลให้ประเทศเหล่านี้อยู่ในสภาพเสียเปรียบและเป็นรองต่อการต่อรองอำนาจกับบรรดาบรรษัทน้ำมันข้ามชาติตลอดเวลา

อย่างไรก็ดีผู้ศึกษาาก็ไม่ได้หมายความว่าประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้จะยอมรับสภาพเช่นนี้ตลอดไป ประเทศกำลังพัฒนาบางประเทศที่พอจะมีความเข้มแข็งทางการเมืองและเศรษฐกิจ ต่างก็พยายามดิ้นรนให้พ้นจากสภาพการพึ่งพิงภายนอกและการถูกรอบงำทางเศรษฐกิจจากต่างชาติ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดที่สุดก็คือการต่อสู้ของรัฐบาลอินเดียนที่พยายามผลักดันตนเองให้หลุดพ้นจากการพึ่งพิงกิจการน้ำมันของชาวต่างประเทศที่เข้าไปลงทุนในประเทศนั้นอย่าง เป็นสามารถ ซึ่งทำให้ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายเริ่มเห็นเป็นแบบอย่างที่จะนำมาปฏิบัติกับพวกบรรษัทน้ำมันในประเทศของตน ซึ่งโดยหลักการส่วนใหญ่ประเทศกำลังพัฒนามักจะยกข้ออ้างในเรื่องความมั่นคงของชาติที่จะต้องมีน้ำมันไว้ใช้ตลอดไป จึงต้องการให้มีการสำรองน้ำมันไว้เป็นปริมาณเท่าที่รัฐบาลประเทศนั้นเห็นสมควรเพื่อความปลอดภัยของรัฐ ขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการปกป้องไม่ให้บรรษัทน้ำมันของชาวต่างชาติเข้ามาควบคุมกิจการโรงกลั่นน้ำมันและการจำหน่ายน้ำมันในประเทศของตนจนเกินไป

2.4.2 ประเทศกำลังพัฒนากับราคาน้ำมันที่สูงขึ้น

การขึ้นราคาน้ำมันของกลุ่มประเทศโอเปกนี้ ทำให้ประเทศเหล่านี้ต้องปรับป่วนทางสภาพเศรษฐกิจอย่างมากในการปรับตัวเพื่อรับสถานการณ์น้ำมันที่เกิดการเปลี่ยนแปลงอย่างฉับพลัน เพราะประเทศเหล่านี้ไม่ได้รับเพียงสถานการณ์ของการขึ้นราคาน้ำมันดิบและผลิตภัณฑ์น้ำมันสำเร็จรูปเท่านั้น ยังต้องประสบกับราคาที่สูงขึ้นของสิ่งต่าง ๆ ที่มีผลมาจากราคาน้ำมันที่สูงขึ้นควบคู่ไปด้วย ผลกระทบโดยตรงที่เกิดขึ้นจากสภาพการณ์เช่นนี้คือความล้มเหลวในการพัฒนาอุตสาหกรรมที่เกิดขึ้นในประเทศเหล่านี้

อย่างไรก็ตามก็หาใช่ว่าประเทศกำลังพัฒนาทุกประเทศอยู่ในลักษณะเช่นนี้ แท้จริงแล้วก็ตามประเทศกำลังพัฒนาที่จะปรับตัวได้ทันกับสถานการณ์เช่นนี้โดยส่วนใหญ่จะเป็นประเทศกำลังพัฒนาที่สามารถผลิตน้ำมันขึ้นมาใช้ภายในประเทศได้เพียงพอเท่านั้น เพราะว่าแม้แต่ประเทศกำลังพัฒนาที่สามารถผลิตวัตถุดิบได้เป็นจำนวนมาก ยังต้องประสบปัญหาต่าง ๆ อย่างหนักถึงขั้นชงักงันไปก็มีทั้งนี้เนื่องจากราคาของวัตถุดิบแม้จะมีการเพิ่มขึ้นอันเนื่องมาจากราคาน้ำมันเพิ่มสูงขึ้น แต่ก็เป็นไปอย่างเชื่องช้าไม่ทันกับราคาน้ำมันที่ทยอยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ทำให้เงินออมที่จะมีไว้เพื่อใช้ในการพัฒนาทางด้านต่าง ๆ ต้องลดลงเพราะถูกดึงออกมาใช้ชดเชยราคาน้ำมันที่ต้องซื้อสูงขึ้นจากเดิมอย่างมาก¹

ประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายต่างก็พยายามหาทางออกด้วยวิธีขอซื้อน้ำมันราคาถูกหรือการขอรับความช่วยเหลือจากองค์การระหว่างประเทศ และการกู้เงินในอัตราดอกเบี้ยที่ต่ำจากประเทศมหาอำนาจทางเศรษฐกิจ หรือแหล่งเงินทุนต่าง ๆ เพื่อนำมาใช้ซื้อน้ำมัน แต่ไม่สามารถกระทำได้

1

Oil Producers and Consumers, Conflict of Cooperation :
Synthesis of International Seminar at the Center for Mediterranean
Studies. Rome, June 24 to June 28, 1974 , New York , American

อย่างเช่นในกรณีที่จะื่อน้ำมันในราคามิตรภาพนั้น ตามความคิดและความรู้สึก
ของประเทศผู้ผลิตน้ำมันทางพยายามหลีกเลี่ยงที่จะเห็นด้วย เพราะประเทศเหล่านี้ไม่ยอม
ที่จะสร้างภาระให้กับตนเอง หรือถูกต่อว่าจากลูกค้ารายอื่นที่ซื้อในราคาแพงกว่านอกจากนั้นการ
ขายในราคาที่ถูกลงกว่าราคาที่กำหนดไว้ในที่ประชุมกลุ่มประเทศโอเปก ก็อาจจะสร้างความขัดแย้ง
ให้เกิดขึ้นในกลุ่มสมาชิกขององค์การนี้ได้ ซึ่งไม่เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตน้ำมันพึงปรารถนา

ในกรณีการกู้เงินเพื่อนำมาช่วยแก้ไขปัญหาคูคลการชำระเงินั้นก็เช่นเดียวกัน
จากสภาพที่เกิดขึ้นประเทศกำลังพัฒนาเหล่านี้ไม่สามารถเพิ่มผลผลิตและเงินออมเพียงพอ
หรือทันต่อการชดใช้เงินต้นและดอกเบี้ยของเงินกู้ได้ นอกจากนี้ประเทศกำลังพัฒนามักมีความ
กังวลใจในการกู้ยืมเงินจากรัฐใดเพียงรัฐเดียว เพราะยังมีความหวาดระแวงในประสิทธิภาพ
อาณานิคมที่ตนเคยได้รับมา ส่วนทางด้านแหล่งเงินกู้ที่มีอยู่ ส่วนใหญ่ก็อยู่ในความควบคุมและการจัด
การของประเทศมหาอำนาจ

ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าประเทศกำลังพัฒนาทั้งหมดหลายส่วนใหญจะไม่สามารถปรับตัว
เองให้รับกับสถานการณ์ทางน้ำมันได้ทันทั่วทั้งที่ เพราะวิธีการต่าง ๆ ที่ประเทศ
เหล่านี้ได้นำมาใช้ หรือคิดที่จะใช้นั้นยังมีปัญหาหลายประการที่ไม่สามารถดำเนินการให้ได้รับ
ผลสำเร็จตามที่ประเทศเหล่านี้ต้องการได้จายนัก

ลักษณะของปัญหาน้ำมันเหล่านี้ได้เกิดขึ้นกับประเทศไทยเช่นกันนับตั้งแต่สงคราม
โลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ซึ่งผู้ศึกษาจะขอกล่าวโดยละเอียดต่อไปในบทที่ 4 แต่สำหรับในบทที่ 3
ต่อไปจากบทนี้นั้นผู้ศึกษาจะพิจารณาปัญหาน้ำมันที่เกิดขึ้นแก่รัฐบาลไทยในช่วงระยะเวลาที่ประเทศ
กำลังพัฒนาต่าง ๆ ที่ส่งน้ำมันเป็นสินค้าเข้าต่างตกเป็นอาณานิคมของมหาอำนาจตะวันตกจนกระทั่ง
สงครามโลกครั้งที่สองสิ้นสุดลง ว่ามีปัญหาน้ำมันอะไรบางอย่างที่รัฐบาลไทยต้องประสบ